

3. Yurkovs'kyu, D. YU. (2013). Yevropeys'ka intehratsiya – stratehichnyy priorytet zovnishn'opolitychnoyi diyal'nosti Ukrayiny. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=761> (in Ukrainian).

4. Yehorova, V. S. (2019). Ukrayina ta YES: suchasnyy stan i perspektyvy rozvytku. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurytsprudentsiya*, № 40, p. 22–26 (in Ukrainian).

5. Bredikhyn, A. V. (2009). Ukrayina ta Yevropeys'kyu Soyuz: retrospektyva rozvytku vidnosyn. *Nauka. Relihiya. Suspil'stvo*, № 2, p. 7–12 (in Ukrainian).

6. Ursula fon der Lyayen: Ukrayina bude chlenom YES. Rik tomu nikhto ne uyavlyav vashu shvydkist'. 2 lyutoho 2023 r. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/2/7155414> (in Ukrainian).

7. Chornobay, O. (2021). Suchasnyy stan i perspektyvy ukrayins'koyi yevrointehratsiyi. *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'viv's'ka politekhnik»*. Seriya: Yurydychni nauky, vyp. 8, № 29, p. 66–73 (in Ukrainian).

Матеріал надійшов до редакції 13.05.2023 р.

УДК 327(477:4-11)-049.5]:327.5

Олег Цебенко,

кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних відносин, Інститут гуманітарних та соціальних наук, Національний університет «Львівська політехніка»,
oleh.o.tsebenko@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0002-0024-0405;

Марія-Тереза Шумська,

магістр освітньої програми «Міжнародні відносини»,
Національний університет «Львівська політехніка»,
terezashumska28@gmail.com
ORCID ID: 0009-0006-8879-7019
DOI 10.29038/2524-2679-2023-02-62-77

КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ РОЗВИТКУ ІНІЦІАТИВИ ЄС «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО»

У статті проаналізовано ключові виклики та загрози Східному партнерству. Виокремлено внутрішні й зовнішні загрози, що гальмують розвиток ініціативи ЄС «Східне партнерство». До внутрішніх належать

корупція, гальмування демократичних процесів, олігархія, гальмування європейських реформ, слабкий рівень економічного розвитку, відсутність бажання інтегруватись у ЄС, серед зовнішніх – російсько-українська війна, заморожені конфлікти в країнах Східного партнерства, кібератаки, тероризм, транснаціональна злочинність, вихід Білорусі зі Східного партнерства та її участь у збройній агресії проти України, гібридні та інформаційні атаки рф, ядерний шантаж рф, енергетична залежність країн регіону від росії. Виокремлені загрози миру та безпеці в державах Східного партнерства згідно з «Нормандським індексом» за 2022 рік. Проаналізовано ключові виклики для шести країн Східного партнерства: України, Молдови, Грузії, Азербайджану, Вірменії та Білорусі. У статті подано SWOT-аналіз функціонування ініціативи ЄС «Східне партнерство». Подано рекомендації щодо протидії загрозам та викликам Східного партнерства.

Ключові слова: ініціатива ЄС «Східне партнерство», збройні конфлікти, війна, Україна, безпека, загрози та виклики.

Oleh Tsebenko,

Lviv Polytechnic National University,
ORCID ID: 0000-0002-0024-0405;

Mariia-Tereza Shumska,

Lviv Polytechnic National University,
ORCID ID: 0009-0006-8879-7019

KEY CHALLENGES AND THREATS TO THE DEVELOPMENT OF THE EU EASTERN PARTNERSHIP INITIATIVE

The article analyzes key challenges and threats to the Eastern Partnership. Internal and external threats that inhibit the development of the EU Eastern Partnership Initiative have been highlighted. The internal ones include: corruption, inhibition of democratic processes, oligarchy, inhibition of European reforms, weak level of economic development, lack of desire to integrate into the EU. It is also worth highlighting external threats: the Russian-Ukrainian war, frozen conflicts in the countries of the Eastern Partnership, cyber attacks, terrorism, transnational crime, the withdrawal of Belarus from the Eastern Partnership and its participation in armed aggression against Ukraine, hybrid and information attacks of the Russian Federation, nuclear blackmail of the Russian Federation, energy dependence of the countries of the region on Russia. Threats to peace and security in the Eastern Partnership states according to the Normandy Index 2022 have been identified. Key challenges for six countries of the Eastern Partnership: Ukraine, Moldova, Georgia, Azerbaijan, Armenia and Belarus have been analyzed. The ar-

ticle presents a SWOT analysis of the functioning of the EU Eastern Partnership Initiative. Recommendations on countering threats and challenges of the Eastern Partnership have been presented.

Key words: EU Eastern Partnership Initiative, armed conflicts, war, Ukraine, security, threats and challenges.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. У сучасному світі будь-яке об'єднання країн потребує вироблення єдиної та неподільної політики стосовно своїх держав-сусідів. Європейська політика сусідства є пріоритетним напрямом зовнішньої політики ЄС у контексті сучасних викликів і загроз. На сьогодні геополітичні виклики для ЄС із боку російської федерації вимагають активізації поширення європейських цінностей та політик у Східному напрямі. Одним із важливих інструментів реалізації Східної політики й забезпечення стабільності сусідніх держав є ініціатива ЄС Східне партнерство. Політична, економічна та безпекова ситуація в країнах Східного партнерства яскраво демонструє, що на сьогодні ЄС не вдалося повною мірою трансформувати країни-адресанти. У ХХ ст. Східне партнерство має безліч зовнішніх та внутрішніх викликів і загроз, головними з яких є фактор рф, збройні конфлікти, авторитарні режими, корупція, відсутність єдиної позиції в країнах СхП, що значно актуалізує це дослідження в контексті необхідності пошуку перспективних напрямів розвитку й модифікації ініціативи ЄС «Східне партнерство». Актуальною є також тема з огляду на повномасштабне вторгнення росії в Україну, аналіз ситуації та її вплив на євроінтеграцію як України, так і інших держав-учасниць, що допоможе вибудувати прогнози щодо трансформації Східного партнерства й використати їх під час організації євроінтеграційного курсу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою для дослідження цієї тематики слугували наукові статті та монографії зарубіжних і вітчизняних науковців, дані міжнародних індексів, публікації в ЗМІ. Ґрунтовною працею у сфері вивчення тематики Східного партнерства є монографія «Перспективи розвитку ініціативи ЄС “Східне партнерство” в умовах геополітичних викликів» колективу вітчизняних дослідників Ярини Турчин, Ольги Івасечко, Олега Цебенка, Ірини Сухорольської, Домініки Рослонь, у якій розкрито ключові аспекти функціонування Ініціативи, проаналізовано основні виклики та загрози її розвитку [18]. У статті Аманди Пауль «Уроки від Східного партнерства: погляд назад для руху вперед» проаналізовано ключові виклики функціонуванню Ініціати-

ви та пріоритетні напрями зміни [12]. У статті Крістіана Каунерта «Східне партнерство, гібридні загрози та вторгнення росії в Україну» розкрито ключові виклики функціонуванню Ініціативи в умовах повномасштабної війни в Україні [6; 7]. У праці шведської дослідниці Кароліни Хартсу «Східне партнерство і безпека» виокремлено особливості безпекової ситуації в регіоні Східного партнерства, виокремлено виклики й загрози системі регіональної та глобальної безпеки [5].

Мета статті – аналіз ключових викликів і загроз розвитку ініціативи ЄС «Східне партнерство».

Методика дослідження. *Порівняльний метод* дав змогу зіставити рівень впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на безпеку країн Східного партнерства. За допомогою *прогностичного* методу окреслено перспективи протидії загрозам Східного партнерства. Методологічною основою слугував аналіз «Норманді індексу», за допомогою якого вдалося проаналізувати ключові загрози в країнах Східного партнерства. За допомогою SWOT-аналізу вдалося визначити сильні та слабкі сторони ініціативи ЄС «Східне партнерство». За допомогою *методу аналізу* проаналізовано джерельну базу дослідження Східного партнерства.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Потрібно зазначити, що ініціатива «Східне партнерство» є сталим та перспективним інструментом співпраці країн регіону з ЄС. Проте на сьогодні країни-учасниці Східного партнерства стикаються з викликами й загрозами, на які впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Кожна проблема, що виникає в СхП, впливає на ефективність та дієвість Ініціативи, а також на результативність її членів у виконанні програм і проєктів.

Однією з найбільших проблем є різні позиції країн Східного партнерства у своїх євроінтеграційних намірах. Молдова, Грузія та Україна ставлять ЄС у найбільший пріоритет зовнішньої політики, у той час як Вірменія, Азербайджан і Білорусь не бажають брати активну участь у євроінтеграції. У 2021 р. Білорусь заявила про припинення участі в Ініціативі, що стало тривожним дзвінком стосовно майбутнього ініціативи [19].

Визначальною загрозою безпеці країн Східного партнерства є реальні та заморожені конфлікти на їхній території. Зокрема, у 2020 р. відбулась ескалація конфлікту між Вірменією та Азербайджаном за Нагірний Карабах. Із 2014 р. триває війна між російською федерацією й Україною, анексовано Крим. Замороженими є конфлікти в Абхазії та

Пд. Осетії (Грузія) й Придністров'ї (Республіка Молдова), які використовує рф задля дестабілізації ситуації та не бажає відпускати їх із-під своєї сфери впливу. Розігривається час від часу рф й питання Гагаузького сепаратизму в Молдові [5; 14].

Гібридні загрози є інструментом впливу на безпеку країн Східного партнерства. Дестабілізація здійснюється інструментами дезінформації, економічного тиску, кібератак, політичного шантажу, пропаганди. До загроз доцільно також і віднести відсутність спільної Східної політики ЄС та відсутність безпекових гарантій для країн Східного партнерства [18].

Доволі сильними викликами СхП є внутрішні фактори, зокрема корупція, гальмування демократичних процесів, олігархія, гальмування європейських реформ, низька політична культура, слабкість економік і політичних інститутів, наявність «п'ятих колон» [15; 18].

Аналізуючи внутрішні загрози, насамперед, маємо розглянути позицію Білорусі. За останні два роки її діяльність у СхП зменшувалась аж до повної відмови від участі в червні 2021 р. Незважаючи на зрушення у відносинах між ЄС та Білоруссю, яке відбулося після анексії Криму у 2014 р., коли держава активно сприяла мінським мирним переговорам, країна знов вернулася до авторитарних методів управління. Значне погіршення ситуації з правами людини в Білорусі почалося наприкінці весни 2020 р. й досягло апогею після президентських виборів 9 серпня, результати яких оскаржувалися. Під час виборчої кампанії повідомлялося про зловживання, оскільки більшість опозиційних кандидатів вимушені були вийти з гонки, а підрахунок голосів був фальсифікований. У 2020–2021 рр. влада Білорусі розпочала повномасштабну атаку на громадянське суспільство, обмежуючи широкий спектр прав і свобод, націлюючись на людей з усіх прошарків життя, систематично переслідуючи правозахисників, журналістів, працівників ЗМІ та адвокатів зокрема [17].

Ситуація, яка склалась у Білорусі, свідчить про те, що участь держави в СхП не була результативною й не змінила авторитарного порядку. Білоруси не відчули переваг процесу інтеграції своєї країни до ЄС, якими вже користуються громадяни країн «Асоційованого тріо» [19].

Наявні в Республіці Вірменія політичні та правові кризи, а також будь-яке відхилення влади від шляху демократичного розвитку можуть бути оцінені як невдача, що негативно вплине на особливе ставлення до держави в рамках СхП. Сусідній Азербайджан використовує участь у СхП як економічну перевагу й не бачить перспективу подальшій активнішій співпраці в інших галузях, пов'язаних, наприклад, із демократією, правами людей, правосуддям, кліматичною політикою та ін. Усі ці чинни-

ки є внутрішніми загрозами й викликами, що впливають на діяльність СхП [1; 15; 18].

Ключовою зовнішньою загрозою країн СхП є агресивна політика російської федерації, особливо проти країн «Асоційованого тріо». Російська фінансова та військова підтримка бойовиків невизнаних республік на території держав Тріо: Абхазія та Південна Осетія – Грузія, Донецька та Луганська народні республіки – Україна, Придністров'я – Молдова, – сприяє вирішення конфліктів і створює загрозу територіальній цілісності. Окупація Криму росією у 2014 р. та повномасштабне вторгнення у 2022 р. є ще одним викликом для України. Росія також причетна до невирішеного територіального конфлікту між Вірменією й Азербайджаном, який знов спалахнув восени 2020 та влітку 2022 р. РФ найбільше виграла від цього протистояння, адже зберегла свій вплив у регіоні. Оскільки обидві ворогуючі країни є учасницями СхП, ЄС не підтримував жодну зі сторін, що обурило Азербайджан. У державі заявили, що в той час як Грузія, Молдова та Україна отримали повну підтримку з боку ЄС, уключаючи визнання того, що росія вчинила акти агресії, Азербайджан не має такого визнання. ЄС підтримує територіальну цілісність Азербайджану, проте перестав визнавати Вірменію як агресора [1; 15; 18].

Ще однією загрозою регіону Східного партнерства є ядерний шантаж РФ, яка постійно демонструє через заяви лідерів та провладні ЗМІ готовність застосувати ядерну зброю проти України, США й країн ЄС. Також російські війська захопили Запорізьку АЕС і шантажують можливістю вибуху на ній українців. РФ також здійснювала обстріли АЕС на території України. Потенційне застосування ядерної зброї чи вибух на АЕС може спричинити кризу глобальної та регіональної систем безпеки [6; 13].

Посилення глобальних амбіцій РФ призвело до «територіально-просторового протистояння» інтеграційних проєктів ЄС у регіоні Східної Європи. Для досягнення цілей СхП європейським партнерам потрібно врахувати невизначеність статусу РФ у відносинах із Євросоюзом, що пояснюється залежністю від російських енергоносіїв; відсутність уніфікованої позиції держав ЄС із питання примусу Росії до миру; посилення викликів, пов'язаних з енергетикою, нелегальною міграцією, сепаратизмом, використанням національних меншин у гібридних конфліктах [17]. Усі вищезазначені внутрішні та зовнішні чинники є викликом для СхП і його дієвості.

Одним з основних викликів для країн СхП є загроза миру й безпеці, визначити рівень якої можна за допомогою «Нормандського індексу»,

створеного Європейським парламентом у 2019 р. Цей індекс визначає конфлікт і численні стадії між ідеальним миром та тотальною війною як набір факторів, пов'язаних із ключовими загрозами, а також має на меті вимірювання рівня загроз миру, безпеці та демократії у всьому світі. «Нормандський індекс» включає 11 факторів, що впливають на мир і безпеку, серед яких – тероризм, демократичні процеси, економічні загрози й кризи, зміна клімату, енергетична безпека, насильницькі конфлікти, кібербезпека, дезінформація, крихкість держав, злочинність, зброя масового знищення [8; 15].

Згідно з «Нормандським індексом 2022», країни СхП отримали показник 6,27, що свідчить про середній рівень загрози миру й безпеки. Найгірший бал 5,17 отримала Україна, яка посідає 102 місце, що свідчить про те, що мир у країні під загрозою. Показник нижчий від середнього по Євразії, не в останню чергу через триваючу війну росії проти України, а також нестабільну внутрішньополітичну й соціальну ситуацію. Найкращий результат у Молдови – 6,90, держава посідає 21 місце в Індексі. Бали таких показників, як злочинність, тероризм, насильницькі конфлікти та демократичні процеси, вищі за середні в Євразійському регіоні [8; 9; 10; 11].

Загроза тероризму, яка є зведеною оцінкою для надання порядкового рейтингу країн щодо впливу тероризму, у СхП оцінюється у 9,62, що свідчить про низьку загрозу в регіоні. Демократичні процеси становлять 3,78, що є нижчими за середній світовий показник та свідчить про те, що в регіоні домінує автократія. Економічні загрози й кризи, що визначають співвідношення непрацевдатного населення до загальної суми кредитів держави, становить 6,79 і свідчить про низький рівень загрози. У загрози щодо зміни клімату глобальна оцінка ризиків гуманітарних криз і катастроф, СхП отримало 6,08, що є вищим від середнього світового показника. Загроза енергетичної безпеки є високою – 8,76, адже кількість балів знижуються, якщо країна не є чистим експортером енергії. Щоб зменшити енергетичну незахищеність в Україні, її енергомережу синхронізовано з енергосистемою континентальної Європи в березні 2022 р. Загроза кібербезпеці, яка вимірюється з використанням Глобального індексу кібербезпеки, у Східному регіоні є досить високою – 6,49. Загроза дезінформації, визначення якої здійснюється за індексом свободи преси, становить 3,93, а загроза насильницьким конфліктам – 4,98, що також є нижчим показником від середнього світового. Крихкість держав, рейтинг основних різновидів тиску, із яким стикаються держави, оцінюється в 4,42, що впливає на високий рівень небезпеки. Бал злочинності, що враховує

коефіцієнт убивств, становить 7,45 і є вищим від середнього світового. СхП у критерії «зброя масового знищення», який є оцінкою руйнівної здатності запасів важкої зброї країни, отримало 6,65, що свідчить про низьку загрозу в регіоні та є найвищим показником (рис. 1) [1; 3; 6; 14].

Рис. 1. Загрози миру та безпеці в державах Східного партнерства згідно з «Нормандським індексом» (2022 р.) [2]

Кожна держава Східного партнерства окремо стикається з безліччю викликів, які впливають на її зближення з ЄС. У 2022 р. з відкритою агресією росії та з наслідками коронавірусу кількість цих викликів збільшилася, що кардинально змінило наявні перетворення й прогрес, зроблений країнами ініціативи.

Війна росії проти України призводить до загибелі тисяч людей і масового руйнування інфраструктури, у тому числі цивільного житла. Згідно з оцінкою Світового банку від травня 2022 р., очікується, що економіка України скоротиться на 45 % у 2022 р. (з очікуваною інфляцією 22,5 %) [13], водночас військові витрати залишаються високими, що ще більше скорочує ресурси, доступні для соціальних потреб, із понад 7 млн переміщених осіб. Оскільки війна порушила як виробництво, так і розподіл електроенергії, а найбільша в Європі атомна електростанція на Запоріжжі окупована росією, енергетична безпека залишається серйозною проблемою.

Пандемія коронавірусу в поєднанні з несприятливими кліматичними умовами вплинула на економічне зростання Молдови: ВВП скоротився на 7 % у 2020 р., створивши найсильнішу рецесію з часів світової фінансової кризи 2008 р. У 2021 р. бюджетний дефіцит країни досяг 2,8 % ВВП, а державний борг піднявся з 8 % до 35,2 % ВВП. Очікується, що у 2022 р. ВВП країни зросте на 5,2 % (МВФ) [11]. Війна в Україні створює додаткову економічну невизначеність, а також енергетичну незахищеність. Основна вугільна станція з виробництва електроенергії розміщена в Придністров'ї. Однак станом на 16 березня 2022 р. електромережі України та Молдови синхронізовані з мережею континентальної Європи. Залежність від росії в газовому секторі тривалий час створювала небезпеку, оскільки національна газова компанія Молдови «Молдовагаз» імпортує весь споживаний країною газ від «Газпрому» [11].

Грузія займає найвище місце серед країн Східного партнерства за показником економічної кризи в Нормандському індексі 2022 і її економіка, хоча й сильно постраждала від пандемії, є стійкою. Реформи за останні 15 років були зосереджені на глобалізації бізнес-сектору та прискоренні економічного зростання. За останнє десятиліття Грузія також диверсифікувала свою торгівлю. У той час як сусідні країни – росія, Болгарія, Азербайджан і Туреччина залишаються основними напрямками експорту, вона розширила свої зв'язки з Китаєм і посилила зв'язки з ЄС через Угоду про асоціацію, уключаючи поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі, і долучилася до Сил реагування НАТО. Грузія також підвищила свою стійкість в інших сферах, таких як кібербезпека. Російське вторгнення в Україну в лютому 2022 р. викликало в Грузії побоювання, що вона може бути наступна. Грузія подала заявку на членство в ЄС й отримала статус кандидата в члени в червні 2022 р. [8].

Війна 2020 р. між Азербайджаном і Вірменією підкреслила зростання ролі гібридних загроз у конфлікті, зокрема в інформаційному просторі. Вірменія стала об'єктом значних кампаній із дезінформації, особливо у Twitter із більш ніж 500 000 акаунтів ботів. Війна також дедалі частіше точиться в кіберпросторі, коли Вірменія піддається скоординованим розподіленим атакам на відмову в обслуговуванні (DoS-атаки) і злому даних. Цей зростаючий кіберризик відображається в рейтингу кібербезпеки країни (70 місце в Нормандському індексі 2022 [10]), його оцінка також значно нижча за середній показник Східного партнерства. Вірменія посідає особливо низькі позиції, коли йдеться про її енергетичну безпеку (82 місце у Нормандському індексі 2022 [10]) і сильно залежить від російських енергоресурсів, оскільки «Газпром Вірменія» утримує монополію на

імпорт газу й країна часто зазнає цінових шоків. Однак Вірменія має високі оцінки (і вищий від середнього показник у Східному партнерстві), коли йдеться про її економічну стійкість і стійкість до загрози тероризму. Крім того, Вірменія має високі оцінки щодо демократичних процесів у порівнянні з іншими країнами Східного партнерства, у звіті ЄС за 2021 р. зазначено, що Вірменія «зберігає відносно хороші показники прав людини та демократії» [10]. Країна має високі оцінки, коли йдеться про стійкість до тероризму, посідаючи 93 місце разом із кількома іншими країнами в Глобальному індексі тероризму за 2022 р. [3].

Азербайджан також постраждав від кампаній з дезінформації під час війни з Вірменією у 2020 р., насамперед через використання Twitter як інструменту інформаційної війни. Наприклад, у вересні 2020 р. хакери зламали безліч урядових сайтів держави та сайти азербайджанських урядовців. Ситуація з правами людини й демократичними свободами в Азербайджані продовжує викликати занепокоєння, як зазначено в щорічній доповіді ЄС про права людини та демократію у світі [9]. Відповідно, країна має дуже низький бал – 0,81 за рівнем демократичних процесів (122 місце у світі у Нормандському індексі 2022 [3]). Проте, як і слід було очікувати, завдяки своїм величезним джерелам енергії, Азербайджан має відмінні показники енергетичної безпеки. Країна також має високі оцінки, коли йдеться про стійкість проти тероризму, посідаючи 93 місце, як і Вірменія, в Глобальному індексі тероризму 2022 р. [3], проте на цей результат не вплинув тероризм у 2021 р.

Участь Білорусі у війні росії проти України включає надання дозволу на стрільби балістичними ракетами з території Білорусі та транспортування російських військ і військової техніки, що дало змогу росії атакувати Україну з півночі. Конституційний референдум 27 лютого 2022 р. серед іншого підкреслив відмову від пункту про те, що «Республіка Білорусь прагне зробити свою територію без'ядерною зоною, а державу – нейтральною». Однак успішні антивоєнні залізничні диверсії та кібердіяльність, а також існування повстанського білоруського батальйону, який воює разом з українцями, означають, що вплив російського вторгнення в Україну на внутрішню ситуацію Білорусі незрозумілий [19].

За допомогою SWOT-аналіз ініціативи ЄС Східне партнерство (табл. 2) нами виокремлено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози співпраці між ЄС і країнами Східного партнерства.

Із метою протидії викликам і загрозам Східного партнерства необхідним є посилення ролі ЄС та Західних демократичних держав у стабілізації системи безпеки в Східній Європі. Першочерговим завданням

SWOT-аналіз ініціативи ЄС Східне партнерство

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
1	2
– уряди країн СхП демонструють політичну волю до диверсифікації своєї зовнішньої політики та економічних відносин; – у рамках СхП розроблено кілька регіональних платформ і форматів, які можуть полегшити обмін досвідом та передовою практикою й у яких можуть розроблятися та здійснюватися консолідовані проекти; – країни регіону отримують можливість зайняти міцні економічні позиції на регіональних і глобальних ринках, завдяки ВПЗВТ та Угоди про партнерство; – регіон має ресурси великих діаспор. У деяких країнах діаспори вже стали одним із ключових факторів розвитку як внутрішніх, так і в системі міжнародних відносин, а в інших їхній потенціал ще не реалізований.	– територіальні конфлікти залишаються основним джерелом нестабільності. Конфлікт на Донбасі не має короткострокового рішення. Ситуація в Нагірному Карабаху загострюється. В Абхазії спостерігаються слабко контрольовані процеси; – ситуація ще більше посилюється проблемами незавершеного державного будівництва та пострадянських перетворень, недостатньо розвинутої й структурованої еліти, слабких інститутів, корупції, слабкої правової культури, бідності й соціальної нерівності, технологічної відсталості, витік умів, монополізація та неефективність економіки. Ця проблема посилюється також неефективною політикою щодо національних меншин та недостатньо розвиненими громадянськими суспільствами.
Можливості: – будь-які можливі пункти зв'язку та співробітництва всередині регіону, а також із зовнішніми суб'єктами сприяють безпеці й розвитку країн регіону. Держави СхП мають можливість розвивати та розширювати різноманітні форми співпраці з	Загрози: – ключовою загрозою країн СхП є агресивна політика Російської Федерації, особливо проти країн «Асоційованого тріо», а саме російська фінансова та військова підтримка бойовиків невизнаних республік на території держав Тріо;

Закінчення таблиці 2

1	2
державами-членами ЄС й іншими суб'єктами (Китаєм, Туреччиною, росією, США тощо). Вони можуть використовувати багатосторонні та двосторонні канали; – економіка є пріоритетною сферою співпраці в рамках СхП. Активне співробітництво з ЄС, можливе завдяки участі у СхП, приносить економічний розвиток країнам-учасникам.	– перспективи європейської інтеграції також є неясними для країн регіону. Фактично внутрішні проблеми ЄС послаблюють його увагу до Східного партнерства; – усе більшою загрозою для України та й для всього ЄС є можливість російського військового вторгнення, а також нове загострення карабаського конфлікту; – гібридні загрози є інструментом впливу на безпеку країн Східного партнерства. Дестабілізація здійснюється інструментами дезінформації, економічного тиску, кібератак, політичного шантажу, пропаганди.

для успішного продовження ефективного функціонування ініціативи ЄС «Східне партнерство» є припинення війни в Україні, притягнення РФ до відповідальності. Важливе укладення договорів про безпеку між ЄС та країнами Східного партнерства. Перспективним може стати створення локальних військових союзів між деякими країнами СхП і країнами ЄС, або ж долучення до оборонного союзу PESCO. Країнам Східного партнерства потрібно надати безпекові гарантії. Потенційно це можна вирішити через швидке прийняття країн «Асоційованого тріо» до НАТО та ЄС. Формат Східного партнерства повинен бути переглянутий. Потрібно трансформувати, додавши безпекову складову частину. Треба переглянути участь Білорусі в Ініціативі, яка бере активну участь у збройних діях проти України. Доцільно посилити взаємодію ЄС і країн Східного партнерства в боротьбі з кіберзлочинністю, наркозлочинністю, торгівлею людьми. Ефективність подальшого функціонування Східного партнерства неможлива й без внутрішніх перетворень. Країнам СхП треба посилити внутрішні реформи, зміцнити економіки, активно протидіяти проявам корупції. Важливою є зміна політичних режимів у низці країн СхП (Білорусі, Вірменії, Грузії, Азербайджані), які не дуже активно бажають інтеграції до ЄС.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, можемо зазначити, що ключові загрози країнам Східного партнерства мають зовнішні та внутрішні виклики. До зовнішніх можна віднести такі держави: країни СхП мають різні євроінтеграційні наміри; гібридний вплив росії; відсутність єдиної позиції країн ЄС щодо Ініціативи ЄС; заморожені та реальні збройні конфлікти в регіоні; кіберзлочинність. До внутрішніх факторів належать недемократичні режими в низці країн СхП; олігархія; корупція у всіх сферах; наявність «п'ятих колон»; низька політична культура; низький рівень економічного розвитку. Як внутрішні, так і зовнішні виклики, із якими зіткнулися та з якими стикаються у 2022 р. держави-учасниці СхП, є «гальмом» їх розвитку і європейської інтеграції. Також можемо зазначити, що держави СхП отримали досить низькі показники в «Нормандському індексі 2022», це свідчить про наявність загроз миру та безпеці, які в подальшому можуть вплинути на розвиток регіону. Такі загрози є відображенням внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на країни й стабілізацію політичних ситуацій у кожній державі покращить ситуацію в регіоні. Удосконалення показників підвищить шанси держав-учасниць СхП на вступ до ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Deen, B., Zweers, W., Van Loon, I. (2021). The Eastern Partnership. Three dilemmas in a time of troubles. *Clingendael Report*. URL: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2021-01/the-eastern-partnership.pdf>
2. Eastern Partnership. Comparison (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/comparison>
3. Global Terrorism Index 2022 (2022). *Institute for Economics and Peace*. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2022/03/GTI-2022-web.pdf>
4. Gressel, G. (2021). EU Security Compact for the Eastern Neighbourhood: Why unity of command is an issue in politics too. *Clingendael Report. European Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.clingendael.org/pub/2021/the-eastern-partnership/annex-3/>.
5. Hartsö, C. (2022). Eastern Partnership and Security. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1703296/FULLTEXT01.pdf>
6. Kaunert, C., Deus Pereira, J. (2023). EU Eastern Partnership, Ontological Security and EU-Ukraine/Russian warfare. *Journal of contemporary European studies*, № 31, pp. 1–12.
7. Kaunert, Ch. (2022). EU Eastern Partnership, Hybrid Warfare and Russia's Invasion of Ukraine. *The European Criminal Law Associations' Forum*, 2022, is. 2, p. 158–164. URL: <https://eucrim.eu/articles/eu-eastern-partnership-hybrid-warfare-and-russias-invasion-of-ukraine/>
8. Normandy Index (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/normandy-index>

9. Normandy Index. Azerbaijan (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/think-tank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/country-detail/AZE>
10. Normandy Index. Map. (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/map> (83_Normandy Index. Moldova (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/country-detail/MDA>
11. Normandy Index. Moldova (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/think-tank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/country-detail/MDA> (in English).
12. Paul, A. (2021). Lessons from the Eastern Partnership: Looking back to move forward. URL: <https://www.epc.eu/en/Publications/Lessons-from-the-Eastern-Partnership-Looking-back-to-move-forward~44d130>
13. Rathaeung, D., Kim, J. (2022). Russia-Ukraine Conflict: Implications for Remittance flows to Ukraine and Central Asia. The World Bank Group. URL: <https://blogs.worldbank.org/peoplemove/russia-ukraine-conflict-implications-remittance-flows-ukraine-and-central-asia>
14. Ivasechko, O., Turchyn Ya., Tsebenko O., Vezdenko Ya. (2022). Peculiarities and Prospects of the European Union Involvement in the Settlement of Conflicts on the Territory of the Eastern Partnership Countries. *Politics in Central Europe*, № 18, pp. 633–660.
15. Івасечко, О. (2021). Загрози миру та безпеці в регіоні Східного Партнерства за даними «Normandy Index» у 2021 році: кейс України. *Актуальні питання розвитку суспільних наук у XXI столітті*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 2 груд. 2021 р.). Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», с. 130–133. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/5446/zbirnik-vseukrainska-npk-ntsa-igsn-2022-kopiya.pdf>
16. Сидорук, Т. (2018). Десять років Східному партнерству: час для перегляду. *Політичне життя*, № 1, с. 1–14.
17. Турчин, Я. (2021). Східне Партнерство та полігібресія Російської Федерації. *Актуальні питання розвитку суспільних наук у XXI столітті*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 2 груд. 2021 р.). Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», с. 156–159. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/5446/zbirnik-vseukrainska-npk-ntsa-igsn-2022-kopiya.pdf>
18. Турчин, Я., Івасечко, О., Цебенко, О., Сухорольська, І., Рослонь, Д. (2022). Перспективи розвитку ініціативи ЄС «Східне партнерство» в умовах геополітичних викликів: монографія. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 224 с.
19. Шейко, Ю. (2021). Білорусь призупиняє членство у «Східному партнерстві»: які наслідки? *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/bilorus-pryzupyniaie-chlenstvo-u-skhidnomu-partnerstvi-yaki-naslidky/a-58097889>

REFERENCES

1. Deen, B., Zweers, W., Van Loon, I. (2021). The Eastern Partnership. Three dilemmas in a time of troubles. *Clingendael Report*. URL: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2021-01/the-eastern-partnership.pdf> (in English).
2. Eastern Partnership. Comparison (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/comparison> (in English).

3. Global Terrorism Index 2022 (2022). *Institute for Economics and Peace*. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2022/03/GTI-2022-web.pdf> (in English).

4. Gressel, G. (2021). EU Security Compact for the Eastern Neighbourhood: Why unity of command is an issue in politics too. *Clingendael Report. European Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.clingendael.org/pub/2021/the-eastern-partnership/annex-3/> (in English).

5. Hartsö, C. (2022). Eastern Partnership and Security. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1703296/FULLTEXT01.pdf> (in English).

6. Kaunert, C., Deus Pereira, J. (2023). EU Eastern Partnership, Ontological Security and EU-Ukraine/Russian warfare. *Journal of contemporary European studies*, № 31, pp. 1–12 (in English).

7. Kaunert, Ch. (2022). EU Eastern Partnership, Hybrid Warfare and Russia's Invasion of Ukraine. *The European Criminal Law Associations' Forum*, 2022, is. 2, p. 158–164. URL: <https://eucrim.eu/articles/eu-eastern-partnership-hybrid-warfare-and-russias-invasion-of-ukraine/> (in English).

8. Normandy Index (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/normandy-index> (in English).

9. Normandy Index. Azerbaijan (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/country-detail/AZE> (in English).

10. Normandy Index. Map (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/map> (in English).

11. Normandy Index. Moldova (2022). URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/peaceandsecurity/index.html#/country-detail/MDA> (in English).

12. Paul, A. (2021). Lessons from the Eastern Partnership: Looking back to move forward. URL: <https://www.epc.eu/en/Publications/Lessons-from-the-Eastern-Partnership-Looking-back-to-move-forward~44d130> (in English).

13. Rathaeung, D., Kim, J. (2022). Russia-Ukraine Conflict: Implications for Remittance flows to Ukraine and Central Asia. *The World Bank Group*. URL: <https://blogs.worldbank.org/peoplemove/russia-ukraine-conflict-implications-remittance-flows-ukraine-and-central-asia> (in English).

14. Ivasechko, O., Turchyn Ya., Tsebenko O., Vezdenko Ya. (2022). Peculiarities and Prospects of the European Union Involvement in the Settlement of Conflicts on the Territory of the Eastern Partnership Countries. *Politics in Central Europe*. № 18, pp. 633–660 (in English).

15. Ivasechko, O. (2021). Threats to peace and security in the Eastern Partnership region according to the Normandy Index in 2021: the case of Ukraine. *Current issues of the development of social sciences in the 21st century: materials of the All-Ukrainian. science and practice conf.* (Lviv, December 2, 2021). Lviv: Nation. Lviv Polytechnic University. pp. 130–133. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/5446/zbirnik-vseukrainska-npk-ntsa-igsn-2022-kopiya.pdf> (in Ukrainian).

16. Sydoruk, T. (2018). Ten years of the Eastern Partnership: time for a review. *Political Life*, No. 1, pp. 1–14 (in Ukrainian).

17. Turchyn, Ya. (2021). Eastern Partnership and the Russian Federation's polygamy. *Current issues of the development of social sciences in the 21st century: materials of the All-Ukrainian. science and practice conf.* (Lviv, December 2, 2021). Lviv: Nation. Lviv Poly-

technic University, pp. 156–159. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/5446/zbirnik-vseukrainska-npk-ntsa-igsn-2022-kopiya.pdf> (in Ukrainian).

18. Turchyn, Ya., Ivasechko, O., Tsebenko, O., Sukhorolska, I., Roslon, D. (2022). Prospects for the development of the EU initiative «Eastern Partnership» in the conditions of geopolitical challenges. Monograph. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House. 224 p. (in Ukrainian).

19. Sheiko, Yu. (2021). Belarus suspends membership in the «Eastern Partnership»: what are the consequences? *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/bilorus-pry-zupyniaie-chlenstvo-u-skhidnomu-partnerstvi-yaki-naslidky/a-58097889> (in Ukrainian).

Матеріал надійшов до редакції 07.04.2023 р.

УДК 327.56

Наталія Чухрай,

аспірантка кафедри парламентаризму,

ННІ публічного управління та державної служби,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

n_ovdienko@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-6630-1282

DOI 10.29038/2524-2679-2023-02-77-91

СПЕЦИФІКА МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ У КОНТЕКСТІ ЇХ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті з'ясовано еволюцію та сучасний зміст поняття «міжнародний конфлікт». Визначено його види, особливості, які впливають на потенційні способи врегулювання. Зауважено щодо того факту, що мирні методи врегулювання міжнародних конфліктів, започатковані ще звичаєвим правом, знаходять широке втілення в сучасному міжнародному праві. У сучасному міжнародному праві передбачено такі механізми залагоджування конфліктів, як міжнародні переговори, надання добрих послуг, посередництво.

Однак, усвідомлюючи всі деструктивні наслідки збройного розв'язання конфліктів, багато держав сучасного світу вдаються саме до такого способу вирішення різноманітних претензій. Збройні міжнародні конфлікти, своєю чергою, теж підлягають правовому регулюванню. Миротворчі процеси під час збройних конфліктів є дуже складними, багатовимірними та